

УДК 330.34:331.101.262

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V55\(2026\)-31](https://doi.org/10.31521/modecon.V55(2026)-31)

Поснова Т. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, фінансів та обліку, ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-2038-7743

e-mail: tatosnova@gmail.com

Щербатих Д.В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, фінансів та обліку ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0003-0990-8376

e-mail: denys.shcherbatykh@e-u.edu.ua

Ремига Ю.С., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та логістики ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-7162-5081

e-mail: yuliia.remyha@e-u.edu.ua

Макроекономічні детермінанти формування та відновлення людського капіталу

Анотація. У статті досліджено макроекономічні детермінанти формування та відновлення людського капіталу в умовах демографічного скорочення, масштабних міграційних втрат, воєнних викликів та структурних дисбалансів ринку праці в Україні. Обґрунтовано, що динаміка валового внутрішнього продукту, стан державних фінансів, бюджетні пріоритети, рівень зайнятості, інвестиційна активність і якість інституційного середовища визначають не лише обсяги фінансування освіти й охорони здоров'я, а і якісні характеристики людського капіталу, його продуктивність, інноваційний потенціал та здатність забезпечувати довгострокове економічне зростання.

Проаналізовано вплив демографічних і міграційних процесів 2022–2024 рр. на скорочення економічно активного населення, звуження податкової бази та зниження потенційного ВВП. Виявлено фіскальні, ринкові та інституційні обмеження реалізації державної політики у сфері людського капіталу, зокрема фрагментацію стратегічних документів, короткострокову бюджетну орієнтацію та слабку інтеграцію з політикою зайнятості. Доведено необхідність переходу від соціально-компенсаторної моделі до цілісної макроекономічної системи, що інтегрує демографічну, фіскальну, освітню та міграційну політики й орієнтується на підвищення продуктивності праці та макроекономічної стійкості держави. Запропоновані підходи сприятимуть підвищенню результативності державного регулювання та формуванню передумов сталого економічного відновлення країни.

Ключові слова: людський капітал; відновлення; макроекономічні детермінанти; демографічне скорочення; зовнішня міграція.

Posnova Tetiana, PhD in Economics, Associate Professor, Private Higher Educational Institution "European University"

Shcherbatykh Denys, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics, Finance and Accounting, Private Higher Education Establishment "European University"

Remyha Yuliia, Candidate in Economics, Associate Professor Head of the Department of Management and Logistics Private Higher Educational Establishment "European University"

Macroeconomic Determinants of the Formation and Recovery of Human Capital

Abstract. Introduction. In the context of demographic decline, large-scale external migration, labor market imbalances, and severe fiscal constraints caused by war and prolonged instability, the formation and reproduction of human capital in Ukraine increasingly depend on macroeconomic determinants. GDP dynamics, employment structure, income levels, and public expenditure priorities shape not only the scale of investment in education and healthcare but also the qualitative characteristics of human capital and its capacity to generate long-term economic growth and structural modernization.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the role of macroeconomic factors in the formation and restoration of human capital under systemic demographic and migration challenges and to determine priority directions for improving macroeconomic policy aimed at strengthening its recovery potential in the medium and long term.

¹Стаття надійшла до редакції: 18.02.2026

Received: 18 February 2026

Results. *The research demonstrates that demographic contraction and external migration significantly reduce labor supply, narrow the tax base, and lower potential GDP. It identifies fiscal limitations, structural labor market mismatches, and institutional fragmentation as major barriers to effective human capital policy. Current state strategies are found to be weakly integrated with fiscal planning and insufficiently linked to productivity, innovation dynamics, and long-term growth indicators.*

Conclusions. *Effective restoration of human capital requires a transition from a socially compensatory approach to an integrated macroeconomic framework aligned with fiscal, demographic, and employment policies. Human capital should be treated as a strategic driver of sustainable economic growth, productivity enhancement, macroeconomic resilience, and national competitiveness.*

Keywords: *human capital; recovery; macroeconomic determinants; demographic decline; external migration.*

JEL Classification: *E24; J11; J24.*

Постановка проблеми. В умовах демографічного скорочення населення, масштабних міграційних втрат, зниження економічної активності та жорстких фіскальних обмежень формування й відтворення людського капіталу дедалі більше залежить від загального стану макроекономічного середовища. Динаміка валового внутрішнього продукту, структура зайнятості, рівень доходів населення, бюджетні пріоритети та інвестиційна спроможність держави визначають не лише обсяги інвестування в освіту й охорону здоров'я, а і якісні параметри людського капіталу, його здатність до відновлення та економічної реалізації.

Водночас в Україні макроекономічна політика у сфері людського капіталу залишається фрагментованою та переважно соціально-компенсаторною, що обмежує її вплив на довгострокове економічне зростання. Домінування короткострокових фіскальних рішень, відсутність системної координації між макроекономічною, демографічною та політикою зайнятості призводять до того, що людський капітал розглядається радше як об'єкт соціальних витрат, а не як результат дії макроекономічних чинників і стратегічний ресурс розвитку. Це актуалізує необхідність наукового аналізу макроекономічних детермінант формування та відтворення людського капіталу в умовах системних викликів.

Огляд останніх публікацій та досліджень. Серед сучасних вітчизняних досліджень можна виділити працю Іртищевої І. О., Трушлякової А. Б. та Рябець Д. М., які розглядають людський капітал як макроекономічний ресурс сталого розвитку в умовах демографічних обмежень, підкреслюючи необхідність інтеграції демографічної та економічної політики [2]. У праці Гейка О. В. акцент зроблено на впливі демографічної кризи та міграційних втрат на потенційний ВВП і довгострокову економічну динаміку України [1]. Кропивна К. І. аналізує зовнішню трудову міграцію як чинник втрати інвестицій у людський капітал та зниження ефективності національної економіки [10]. У дослідженні Лучик С. Д. та Лучик М. В. людський капітал розглядається в контексті інклюзивного розвитку та підвищення продуктивності праці через узгодження соціальної й макроекономічної політики [11]. Аналітичні роботи Київської школи економіки (KSE) зосереджені на кількісній оцінці втрат людського капіталу та їх впливі

на потенційний ВВП і макроекономічну стійкість України [14].

Метою статті є обґрунтування ролі макроекономічних чинників у формуванні та відтворенні людського капіталу в умовах системних демографічних і міграційних викликів та визначення напрямів удосконалення макроекономічної політики його відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній макроекономічній теорії людський капітал розглядається як один із визначальних чинників довгострокового економічного зростання та стійкості. Його формування пов'язується передусім з інвестиціями в освіту, професійну підготовку та розвиток навичок, що забезпечують підвищення продуктивності праці [13]. Водночас відновлення людського капіталу охоплює ширший спектр процесів – підтримання здоров'я, демографічне відтворення, міграційні потоки та адаптацію компетенцій до структурних змін економіки.

Саме в кризових умовах значення цих процесів посилюється, оскільки демографічні втрати та скорочення зайнятості безпосередньо обмежують потенціал економічного відновлення. У зв'язку з цим державні видатки на освіту та охорону здоров'я доцільно розглядати не як поточні соціальні витрати, а як інвестиції у формування довгострокового макроекономічного потенціалу.

Методологічно аналіз макроекономічних чинників формування та відновлення людського капіталу ґрунтується на поєднанні теорій економічного зростання, ринку праці, фіскальної та демографічної економіки [9]. Застосування системного підходу дозволяє врахувати взаємозв'язок між макроекономічною стабільністю, бюджетними можливостями держави та демографічними тенденціями.

У цьому контексті демографічні та міграційні процеси 2022–2024 рр. стали визначальним макроекономічним чинником для України. За оцінками Світового банку, чисельність населення скоротилася більш ніж на 6 млн осіб, передусім за рахунок економічно активної частини, що істотно звузило пропозицію робочої сили та сформувало довгострокові обмеження відновлення людського капіталу [8]. У таблиці 1 відображено ключові демографічні показники України у 2022–2023 рр., які характеризують масштаб втрат людського потенціалу.

Як бачимо, скорочення економічно активного населення має системний характер і прямо впливає на макроекономічну стабільність через зменшення податкової бази, звуження внутрішнього ринку та зниження потенційного рівня ВВП.

Окремим і надзвичайно вагомим чинником скорочення людського капіталу стали масштабні міграційні потоки. У 2022–2023 рр. за межами України перебували від 5,9 до 6,5 млн громадян, переважно працездатного віку, значна частка яких має середню або вищу освіту [6; 7; 9; 14]. Втрата цієї категорії населення означає не лише скорочення пропозиції праці, але й втрату раніше здійснених інвестицій у формування людського капіталу (табл. 2).

Дані таблиці 2 свідчать, що міграційні втрати мають не тимчасовий, а структурний характер,

оскільки охоплюють найбільш економічно активні та репродуктивні групи населення. Це посилює ризики довгострокового скорочення людського капіталу та знижує потенціал економічного зростання навіть у разі стабілізації макроекономічної ситуації.

Сукупний вплив демографічних і міграційних чинників формує комплекс демографічних ризиків, які безпосередньо загрожують макроекономічній стабільності. Зменшення чисельності населення та старіння робочої сили ускладнюють відновлення виробничого потенціалу, підвищують фіскальне навантаження та знижують ефективність інвестиційної політики. Аналітична оцінка ключових демографічних ризиків і їх макроекономічних наслідків наведена в таблиці 3.

Таблиця 1 Основні демографічні показники України у 2022–2023 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.
Чисельність населення, млн осіб ²	~41,0	~35,0
Економічно активне населення, млн осіб ³	~17,3	~14,9
Частка працездатного віку, %	62,1	59,4
Природне скорочення населення, тис. осіб	-240	-265
Сальдо міграції, тис. осіб	-5 900	-6 500

Джерело: узагальнено авторами за даними [6; 7; 9; 12; 14]

Таблиця 2 Зовнішня міграція населення України та макроекономічні наслідки за 2022–2023 рр.

Показник	Значення
Кількість громадян за кордоном, млн осіб	6,2
Частка працездатного населення, %	65–70
Частка жінок віком 20–49 років, %	понад 55
Основні країни перебування	Польща, Німеччина, Чехія
Оцінка втрат потенційного ВВП, % щорічно	7–10

Джерело: узагальнено авторами за даними [6; 7; 9; 12; 14].

Таблиця 3 Демографічні ризики та їх макроекономічні наслідки

Демографічний ризик	Макроекономічний наслідок
Скорочення чисельності населення	Звуження внутрішнього ринку та ВВП
Старіння робочої сили	Зниження продуктивності праці
Міграція молоді	Втрата інвестицій в освіту
Дисбаланси ринку праці	Дефіцит кадрів у ключових секторах
Зменшення податкової бази	Зростання фіскального тиску

Джерело: розробка авторів

¹ Середній показник за різними даними.

² Теж саме.

Зазначені ризики узгоджуються з викликами, зафіксованими у Стратегії демографічного розвитку України до 2040 р., яка визначає скорочення населення, старіння, міграційні втрати та дисбаланси ринку праці як ключові довгострокові загрози економічному розвитку країни [4]. Саме ці фактори формують базову макроекономічну рамку, в межах якої має здійснюватися політика відновлення людського капіталу.

Таким чином, демографічні та міграційні процеси в Україні у 2022–2025 рр. перетворилися на системний макроекономічний виклик. Їх ігнорування у процесі формування економічної політики суттєво обмежує ефективність заходів економічного відновлення, що зумовлює необхідність інтеграції демографічної політики у загальну систему макроекономічного регулювання та стратегічного планування.

В умовах демографічного скорочення, міграційних втрат і структурних зрушень на ринку праці державні програми у сфері людського капіталу набувають стратегічного значення для формування довгострокового макроекономічного потенціалу країни. У 2022–2025 рр. відбулося переосмислення ролі людського капіталу – від соціальної категорії до ресурсу економічного відновлення, що відображено у ключових стратегічних документах державної політики [4].

Стратегія демографічного розвитку до 2040 р. фіксує стійкий тренд скорочення населення як системний макроекономічний виклик. За прогнозами, чисельність населення може зменшитися до 25–29 млн осіб у довгостроковій перспективі, що означає суттєве звуження пропозиції праці, скорочення податкової бази та зниження потенційного ВВП [4]. Водночас документ має обмежену макроекономічну інструментальність, оскільки не містить чітких кількісних орієнтирів економічного зростання та слабо інтегрований із фіскальною політикою.

Програма «Молодь України: покоління стійкості 2030» спрямована на збереження молодіжного сегмента людського капіталу як джерела інновацій та відтворення робочої сили [3]. Однак її інструментарій зосереджений переважно на соціальній підтримці,

тоді як економічні стимули утримання молоді залишаються недостатньо вираженими, що обмежує її вплив в умовах значної диференціації доходів між Україною та країнами ЄС.

Стратегія зайнятості до 2030 р. більш чітко пов'язує демографічне скорочення з дефіцитом робочої сили (понад 2 млн осіб у 2024 р.) та продуктивністю праці [5]. Проте її заходи мають переважно короткостроковий характер і недостатньо враховують довгострокові демографічні обмеження.

Хартія стійкості людського капіталу відображає перехід до моделі міжсекторного партнерства в умовах обмеженого фіскального простору [7]. Водночас її декларативний характер і відсутність інтеграції з бюджетним плануванням знижують системний макроекономічний ефект.

Загалом чинні документи демонструють усвідомлення ролі людського капіталу як чинника відновлення. Однак між діагностикою демографічних ризиків і реальними макроекономічними інструментами зберігається розрив. Недостатня координація політик і відсутність узгоджених кількісних орієнтирів, пов'язаних із потенційним ВВП, обмежують ефективність державної політики у сфері відновлення людського капіталу.

Реалізація державної політики формування і відновлення людського капіталу в Україні відбувається в умовах системних макроекономічних обмежень, що визначають фактичні межі ефективності стратегій і програм. Ключовим обмеженням виступає дефіцит фіскального простору, зумовлений високими бюджетними видатками, борговим навантаженням і пріоритетністю фінансування секторів безпеки та оборони. За таких умов інвестиції у людський капітал мають нестабільний характер і не забезпечують довгострокового макроекономічного ефекту, оскільки їх віддача є відкладеною та потребує передбачуваної бюджетної політики. Для системного узагальнення зазначених викликів доцільно виокремити основні фіскальні обмеження реалізації політики людського капіталу та їхні макроекономічні наслідки (табл. 4).

Таблиця 4 Фіскальні обмеження реалізації політики людського капіталу та їх макроекономічні наслідки

Фіскальне обмеження	Макроекономічний наслідок
Бюджетний дефіцит	Скорочення інвестицій у людський капітал
Боргове навантаження	Звуження фіскального простору
Пріоритет оборонних видатків	Залишкове фінансування
Нестабільні доходи бюджету	Непередбачуваність інвестицій

Джерело: систематизовано авторами

Вагомим обмеженням залишаються структурні дисбаланси ринку праці, спричинені демографічним скороченням, міграційними втратами та прискореними технологічними зрушеннями. За умов дефіциту робочої сили зберігається професійно-кваліфікаційна

невідповідність, що знижує продуктивність праці та ефективність використання людського капіталу. Цифровізація посилює ризик морального старіння навичок і довгострокових економічних втрат. Узагальнення окреслених тенденцій дає підстави систематизувати

ключові структурні дисбаланси ринку праці та пов'язані з ними ризики для людського капіталу (табл. 5).

Таблиця 5 Структурні дисбаланси ринку праці та ризики для людського капіталу

Дисбаланс	Економічний ефект
Дефіцит робочої сили	Обмеження відновлення
Кваліфікаційна невідповідність	Зниження продуктивності
Технологічні зсуви	Старіння навичок
Регіональні диспропорції	Неефективний розподіл

Джерело: сформовано авторами

Ефективність політики людського капіталу додатково обмежується інституційними бар'єрами, зокрема фрагментацією повноважень, слабкою міжвідомчою координацією та відсутністю уніфікованих макроекономічних індикаторів оцінки результативності.

Унаслідок цього реалізація стратегій часто зводиться до формального виконання заходів без оцінки їх впливу на продуктивність праці та потенційний ВВП. Узагальнення зазначених проблем дозволяє окреслити основні інституційні бар'єри реалізації політики людського капіталу (табл. 6).

Таблиця 6 Інституційні бар'єри реалізації політики людського капіталу

Бар'єр	Наслідок
Фрагментація управління	Втрата узгодженості
Відсутність координатора	Дублювання програм
Слабкий моніторинг	Формалізація політики
Обмежена аналітична база	Низька адаптивність

Джерело: систематизовано авторами

Сукупна дія фіскальних, ринкових та інституційних обмежень формує ризик фрагментації політики людського капіталу, за якої окремі програми не утворюють цілісної макроекономічної системи та не забезпечують синергійного ефекту. Це зумовлює необхідність переходу від секторальних рішень до інтегрованої моделі відновлення людського капіталу, узгодженої з фіскальною, демографічною та політикою зайнятості.

Стимулювання відтворення людського капіталу потребує змін не лише у соціальній сфері, а й у суміжних напрямках економічної політики: переорієнтації фіскальної політики на довгострокові інвестиції у потенційний ВВП, формування політики

зайнятості, орієнтованої на підвищення продуктивності праці, та інтеграції демографічної й міграційної політик у загальну стратегію економічного розвитку.

За умов системних демографічних і фіскальних викликів ключовим завданням стає зміна макроекономічної логіки державного регулювання – від соціально-компенсаторного підходу до інтегрованої моделі, в якій людський капітал розглядається як стратегічний чинник потенційного зростання та макроекономічної стійкості. Узагальнення параметрів такої трансформації наведено в табл. 7.

Таблиця 7 Узагальнена модель зміни макроекономічної логіки формування та відновлення людського капіталу

Напрямок трансформації	Традиційна (фрагментарна) модель	Макроекономічно узгоджена модель
Логіка політики	Секторальна, роздільна реалізація	Інтеграція демографічної, фіскальної та політики зайнятості
Роль людського капіталу	Об'єкт соціальної підтримки	Стратегічний фактор потенційного ВВП
Демографічна політика	Соціальний захист населення	Формування довгострокового трудового потенціалу
Фіскальна політика	Контроль дефіциту бюджету	Інвестиції у продуктивність та економічне зростання
Політика зайнятості	Реакція на безробіття	Підвищення якості робочих місць і продуктивності праці
Програми повернення мігрантів	Соціальна реінтеграція	Включення у відтворення економічного потенціалу
Горизонт планування	Річний, короткостроковий	Довгострокове бюджетування
Критерій ефективності	Виконання заходів	Вплив на продуктивність і потенційний ВВП
Інституційна модель	Фрагментація повноважень	Єдина координаційна макроекономічна рамка

Джерело: узагальнено авторами

Таким чином, зміна макроекономічної логіки передбачає не розширення переліку державних програм, а переорієнтацію економічної політики на

розгляд людського капіталу як стратегічного активу з відкладеною, але системною макроекономічною віддачею. Узгодження демографічної, фіскальної та

політики зайнятості в єдиній логіці економічного розвитку створює передумови для інтеграції людського капіталу в механізм формування потенційного ВВП та довгострокового економічного зростання.

Висновки. Таким чином, удосконалення макроекономічної політики формування і відновлення людського капіталу передбачає зміну парадигми державного втручання – від соціально орієнтованої компенсації втрат до економічно орієнтованого відтворення людського капіталу як ключового чинника довгострокового економічного зростання та макроекономічної стабільності. За умов демографічних викликів, міграційних втрат і структурних деформацій ринку праці людський

капітал має розглядатися не лише як об'єкт соціальної підтримки, а як стратегічний ресурс економічного розвитку, що потребує системного інвестування та інституційного супроводу.

Результати дослідження свідчать, що ефективна макроекономічна політика у сфері людського капіталу повинна ґрунтуватися на узгодженні демографічної, освітньої, зайнятості та міграційної політик і впровадженні інструментів оцінювання віддачі інвестицій у людський капітал на макроекономічному рівні, а перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з кількісною оцінкою впливу демографічних і міграційних процесів на потенційний ВВП та аналізом ефективності інституційних механізмів його відновлення в посткризовий період.

Література:

1. Гейко О. В. Виклики демографічної кризи в Україні: наслідки для розвитку людського капіталу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-68>.
2. Іртишчева І. О., Трушлякова А. Б., Рябець Д. М. Демографічна ситуація України в системі виміру людського капіталу та охорони здоров'я. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2019. № 4(82). С. 136–143. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.4.26>.
3. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України. *Постанова Кабінету Міністрів України від 02.01.2026 № 20*. URL: https://ips.ligazakon.net/document/KP26_020?an=1.
4. Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 30.09.2024 № 922-р*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-p#Text>
5. Стратегія зайнятості населення України до 2030 року. *Міністерство економіки України*. Київ, 2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/e90d802f-2d02-45e3-b53a-e9be765b3923>.
6. 2024 Global Human Capital Trends: Thriving beyond boundaries – Human performance in a boundaryless world, Deloitte Insights, *Deloitte*. 2024. URL: https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/ua/en/docs/about/2024/DI_Global-Human-Capital-Trends-2024.pdf.
7. Human Capital Resilience Charter. *Національний банк України*. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidpisav-hartiyu-stiykosti-lyudskogo-kapitalu>.
8. Human Capital Reviews. *World Bank*. Washington, DC. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital/brief/human-capital-reviews>.
9. Kraay A. C. Methodology for a World Bank Human Capital Index. *Policy Research Working Paper*. No. WPS 8593. Washington, DC : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/300071537907028892>.
10. Кropyvna K. The impact of external labour migration on the demographic situation in Ukraine: trends, challenges and projections. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. No. 2. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.31>.
11. Luchyk S., Luchyk M. Human Capital of Ukraine: Inclusive Development. *MEST Journal*. 2021. Vol. 9. No. 2. DOI: <https://doi.org/10.12709/mest.09.09.02.07>.
12. Productivity and human capital. Paris, *OECD*. 2021. URL: https://www.oecd.org/en/publications/productivity-and-human-capital_01ca6be9-en.html.
13. Schultz T. W. *Investment in Human Capital*. *The American Economic Review*. 1961. Vol. 51. No. 1. P. 1–17.
14. Ukraine Human Capital Chartbook 2025. *KSE Institute*. May 2025. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/05/Ukraine-Human-Capital-Chartbook-2025.pdf>.

References:

1. Heiko, O. V. (2025). Challenges of the demographic crisis in Ukraine: Implications for human capital development. *Economy and Society*, 79. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-68>.
2. Irtysheva, I. O., Trushliakova, A. B., & Riabets, D. M. (2019). Demographic situation of Ukraine in the system of measuring human capital and healthcare. *Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series: Economics and Management*, 4(82), 136–143. <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.4.26>.
3. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2026). On approval of the State Target Social Programme “Youth of Ukraine: Generation of Resilience – 2030” and amendments to certain acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine (Resolution No. 20, January 2, 2026). https://ips.ligazakon.net/document/KP26_020?an=1.
4. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). On approval of the Demographic Development Strategy of Ukraine until 2040 (Order No. 922-r, September 30, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-p#Text>.
5. Ministry of Economy of Ukraine. (2024). *Employment Strategy of Ukraine until 2030*. <https://me.gov.ua/News/Detail/e90d802f-2d02-45e3-b53a-e9be765b3923>.
6. Deloitte. (2024). *2024 Global Human Capital Trends: Thriving beyond boundaries - Human performance in a boundaryless world*. https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/ua/en/docs/about/2024/DI_Global-Human-Capital-Trends-2024.pdf.

7. National Bank of Ukraine. (2025). *Human Capital Resilience Charter*. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidpisav-hartiyu-stiykosti-lyudskogo-kapitalu>.
8. World Bank. (2023). *Human Capital Reviews*. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital/brief/human-capital-reviews>.
9. Kraay, A. C. (2018). *Methodology for a World Bank Human Capital Index* (Policy Research Working Paper No. WPS 8593). World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/300071537907028892>.
10. Kropyvna, K. (2025). The impact of external labour migration on the demographic situation in Ukraine: Trends, challenges and projections. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2. <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.31>.
11. Luchyk, S., & Luchyk, M. (2021). Human capital of Ukraine: Inclusive development. *MEST Journal*, 9(2). <https://doi.org/10.12709/mest.09.09.02.07>.
12. OECD. (2021). *Productivity and human capital*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/productivity-and-human-capital_01ca6be9-en.html.
13. Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1–17.
14. KSE Institute. (2025). *Ukraine Human Capital Chartbook 2025*. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/05/Ukraine-Human-Capital-Chartbook-2025.pdf>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License